

Stanovisko č. 5 (2010)

Poradnej rady európskych prokurátorov pri Výbore ministrov Rady Európy

Prokuratúra a súdnictvo pre mladistvých

JEREVANSKÉ VYHLÁSENIE

Úvod

1. Poradná rada európskych prokurátorov (CCPE) bola zriadená Výborom ministrov Rady Európy v roku 2005 s cieľom vydávať stanoviská týkajúce sa fungovania prokuratúr a podporovať účinné vykonávanie odporúčania Výboru ministrov členským štátom Rec(2000)19 o úlohe prokuratúry v systéme trestného súdnictva.
2. Pokiaľ ide o rok 2010, Výbor ministrov poveril CCPE,¹² aby na základe rezolúcie č. 2 o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí prijala stanovisko k „zásadám verejného poriadku v súdnictve pre mladistvých“ a aby *okrem iného* preskúmala miesto, ktoré majú mladiství pred súdnym konaním, počas neho a po ňom, spôsob, akým možno počas takéhoto konania zohľadniť záujmy mladistvých, a zlepšenia týkajúce sa metód, ktoré orgány používajú na poskytovanie informácií mladistvým o ich právach a prístupe k spravodlivosti vrátane prístupu k Európskemu súdu pre ľudské práva (ESLP).
3. Prokurátori sú orgány verejnej moci, ktoré v mene spoločnosti a vo verejnom záujme zabezpečujú uplatňovanie práva v prípade, že porušenie zákona zahŕňa trestnú sankciu. Prokurátori pritom zohľadňujú práva jednotlivcov, ako aj potrebnú účinnosť systému trestného súdnictva v súlade s odporúčaním Rec(2000).
4. Úloha prokurátorov sa v jednotlivých štátoch značne líši a cieľom týchto návrhov je stanoviť usmernenia, ktorými by sa mala riadiť činnosť všetkých prokurátorov zapojených do súdnictva pre mladistvých. Cieľom týchto návrhov je zabezpečiť, aby sa vo všetkých konaniach týkajúcich sa mladistvých, do ktorých sú zapojení prokurátori, uplatňovali určité základné zásady s náležitým ohľadom na úroveň vyspelosti, zraniteľnosti a duševnej spôsobilosti mladistvého, či už ako mladistvého, ktorý porušuje zákon, obeť alebo svedka. Dodržiavanie týchto zásad sa uplatňuje vo všetkých štádiách konania, t. j. pred súdnym konaním, počas pojednávania a počas výkonu rozhodnutí týkajúcich sa mladistvých.
5. V prípadoch týkajúcich sa mladistvých by prokurátori mali venovať osobitnú pozornosť dosiahnutiu primeranej rovnováhy medzi záujmom spoločnosti a cieľmi spravodlivosti na jednej strane a záujmami, osobitnými potrebami a zraniteľnosťou mladistvých na strane druhej.
6. V štátoch, v ktorých majú prokurátori právomoci mimo oblasti trestného práva (napríklad v rodinnom, poručníckom a správnom práve), by mali vždy podporovať základné práva a slobody, a najmä zásady týkajúce sa osobitnej ochrany mladistvých, ako sa uvádza v týchto návrhoch.
7. Nasledujúce zásady sa uplatňujú, ak sú v právomoci prokurátorov a v súlade s ich vnútroštátnym právom.
8. Zásady týkajúce sa maloletých, na ktoré sa odkazuje v tomto stanovisku, sa môžu uplatňovať aj na mladých dospelých.

1/ Pozri mandát CCPE na roky 2009 – 2010 (1044. zasadnutie zástupcov ministrov, 10. decembra 2008).

2/ Uznesenie prijaté 28.konferenciou európskych ministrov spravodlivosti (Lanzarote, Španielsko, október 2007).

9. Okrem toho CCPE vyjadruje želanie, aby členské štáty prijali náležité opatrenia na boj proti ďalším sociálno-ekonomickým koreňom, ktoré môžu viesť k trestným činom mladistvých (napríklad bezdomovecstvo, nezamestnanosť, nedostatočné vzdelanie).

Referenčné dokumenty

10. CCPE vypracovala toto stanovisko na základe odpovedí 37 členských štátov na osobitný dotazník na túto tému³

11. Toto stanovisko je založené na univerzálnych⁴ a regionálnych⁵ právnych nástrojoch vrátane judikatúry ESLP v tejto oblasti⁶.

12. CCPE tiež zohľadnila prácu a závery 7. konferencie generálnych prokurátorov Európy (Moskva, 2006)⁷ o „úlohe prokuratúry pri ochrane jednotlivcov“, ako aj stanoviská CCPE č. 2 o alternatívach k trestnému stíhaniu, č. 3 o úlohe prokuratúry mimo oblasti trestného práva a č. 4 o vzťahoch medzi sudcami a prokurátormi v demokratickej spoločnosti.⁸

Vymedzenie pojmov

13. Na účely týchto návrhov CCPE odkazuje na definície uvedené v bode 21 odporúčania Rec(2008)11 o európskych pravidlách pre mladistvých páchatelov podliehajúcich sankciám alebo opatreniam a v bode I odporúčania Rec(2003)20 o nových spôsoboch riešenia kriminality mladistvých a úlohe justície mladistvých:

- (i) „mladistvý/maloletý“ je osoba mladšia ako 18 rokov;
- (ii) „mladistvý páchatel“ je osoba mladšia ako 18 rokov, ktorá údajne spáchala alebo spáchala trestný čin;
- (iii) „trestný čin“ je akékoľvek konanie alebo opomenutie, ktoré je v rozpore so zákonom

3/ Pozri dokument CCPE-GT(2010)1REV6.

4/ Pozri najmä právne nástroje Organizácie Spojených národov vrátane: Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa (20. novembra 1989); Minimálne pravidlá Organizácie Spojených národov pre výkon spravodlivosti pre mladistvých („Pekingské pravidlá“, 29. novembra 1985); Usmernenia Organizácie Spojených národov na predchádzanie kriminalite mladistvých („Rijádske usmernenia“, 14. decembra 1990); Pravidlá Organizácie Spojených národov na ochranu mladistvých pozbavených osobnej slobody („Havanské pravidlá“, 14. decembra 1990). Pozri aj všeobecnú pripomienku č. 10 Výboru OSN pre práva dieťaťa k právam detí v súdnictve pre mladistvých (CRC/C/GC/10, 2007) a Pravidlá konania a vykonávania dôkazov Medzinárodného trestného súdu (9. septembra 2002), a najmä pravidlá 67 („Živé svedectvo prostredníctvom technológie zvukového alebo audiovizuálneho spojenia“), 68 („Predchádzajúce zaznamenané svedectvo“), 87 („Ochranné opatrenia“) a 88 („osobitné opatrenia“).

5/ Pozri najmä normatívne *acquis* Rady Európy, ako napríklad: Európsky dohovor o ľudských právach vrátane článkov 6, 8 a 13; Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (CETS č. 201) (v súvislosti s piatimi členskými štátmi nadobudol platnosť 1. júla 2010); odporúčanie Rec(2003)20 o nových spôsoboch riešenia kriminality mladistvých a úlohe justície mladistvých; odporúčanie Rec(2006)2 o európskych väzenských pravidlách; odporúčanie Rec(2008)11 o európskych pravidlách pre mladistvých páchatelov, na ktorých sa vzťahujú sankcie alebo opatrenia; odporúčanie Rec(2009)10 o integrovaných národných stratégiách na ochranu detí pred násilím; Program „Budovanie Európy pre deti a s deťmi“. Pozri aj „CommDH/IssuePaper (2009)1“, dokument komisára pre ľudské práva na tému „Spravodlivosť pre deti a mladistvých: návrhy na zlepšenie“.

6/ Pozri judikatúru ESLP, najmä: X a Y. proti Holandsku (26. marca 1985, č. 8978/80); Bouamar/Belgicko (29. februára 1988, č. 9106/80); V./Spojené kráľovstvo (16. decembra 1999, č. 24888/94) a T./Spojené kráľovstvo (16. decembra 1999, č. 24724/94); Couillard Maugery/Francúzsko (1. júla 2004, č. 64796/01); Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgicku (12. októbra 2006, č. 13178/03); Okkali/Turecko (17. októbra 2006, č. 52067/99); Maumousseau a Washington proti Francúzsku (6. decembra 2007, č. 39388/05); Yunus Aktaş a iní/Turecko (20. októbra 2009, č. 24744/03); M.B./Francúzsko (17. decembra 2009, č. 22115/06) (prebiehajúca žiadosť o postúpenie veci veľkej komore); Salduz/Turecko (27. novembra 2008, č. 36391/02.).

7/ Pozri 7. zasadnutie Konferencie generálnych prokurátorov Európy (Moskva, 5. – 6. júla 2006), ktoré zorganizovala Rada Európy v spolupráci s Úradom generálneho prokurátora Ruskej federácie.

8/ Pozri aj súhrnnú analýzu dotazníka týkajúceho sa zaobchádzania s mladistvými páchatelmi (dokument PC-CP(2009)04final) a návrh usmernení Výboru ministrov Rady Európy, ktorý vypracovala skupina odborníkov Európskeho výboru pre právnu spoluprácu (dokument CJ-S-CH(2011)9).

a zahŕňa sankciu a rieši ho trestný súd alebo akýkoľvek iný súdny alebo správny orgán;

Zvláštnosti súdnictva pre mladistvých

14. Justícii pre mladistvých by sa mala venovať osobitná pozornosť zo strany všetkých justičných subjektov, orgánov presadzovania práva a sociálnych subjektov vzhľadom na krehkosť tých, ktorí sú jej podriadení. Vo všetkých justičných systémoch by mal prokurátor zohľadniť nezrelý stav mladistvého, možný zmierňujúci účinok na jeho úroveň zodpovednosti v dôsledku tejto neplozetosti a venovať osobitnú pozornosť jeho právam.

15. V prípade potreby by sa mali zvážiť tieto opatrenia:

- videozáznamy alebo zvukové nahrávky svedectiev mladistvých, rozhovory s mladistvými vykonávané s pomocou detských psychológov, pedagógov, sociálnych pracovníkov alebo iných odborníkov;
- vypočúvanie mladistvých vykonávané v prípade potreby za prítomnosti nositeľa rodičovských práv a povinností alebo inej osoby blízkej mladistvým alebo sociálnych služieb;
- výsluchové miestnosti špeciálne prispôsobené pre deti. Počet výsluchov mladistvých obetí by mal byť čo najmenší;
- výsluchy sa musia vykonávať spôsobom, ktorým sa zabráni opakovanej viktimizácii.

16. Prokurátori by sa mali usilovať o podporu opatrení zameraných na predchádzanie trestným činom mladistvých, ktorí z dôvodu svojej nestability pravdepodobne spáchajú trestné činy. Rodičia by mali byť konzultovaní a zapojení do vykonávania týchto opatrení.

17. Sankcie by mali zohľadňovať vzdelávanie, odbornú prípravu, osobné prostredie a osobnosť dotknutých mladistvých, a nielen trestať trestné činy alebo iné protiprávne konanie. Opatrenia, ktoré obmedzujú slobodu mladistvých, by mali byť stanovené zákonom a obmedzené na prísne požiadavky potrebné na ochranu spoločnosti.

18. Prokurátor by sa mal v súlade so svojimi právomocami snažiť zabezpečiť, aby sa osobitná pozornosť venovala každému kontaktu mladistvého, či už ako páchatela, obeť alebo svedka, s justičným systémom, s cieľom umožniť mu získať potrebné informácie o vedení konania, úlohe súdnych aktérov a opatreniach prijatých v jeho prospech, a to prostriedkami zrozumiteľnými pre jeho vek.

19. Prokurátori by mali mať potrebné a vhodné prostriedky na výkon svojich právomocí s mladistvými alebo by sa tieto prostriedky mali prideliť iným príslušným útvarom zodpovedným za mladistvých. Mal by sa im poskytnúť najmä systém prijímania zamestnancov, primeraná odborná príprava, ako aj potrebný personál, prostriedky a špecializované služby. Okrem toho by členské štáty mali zvážiť zriadenie špecializovaných jednotiek alebo úradníkov pre kriminalitu mladistvých.

20. Pri vyšetrovaní trestných činov alebo trestnom stíhaní a iných konaniach týkajúcich sa mladistvých by prokurátori mali venovať osobitnú pozornosť časovému rámcu a mali by sa snažiť zabezpečiť, aby sa takéto prípady riešili prioritne a aby sa uskutočnili bez neodôvodneného odkladu. Zdlhavé konanie môže zhoršiť negatívny vplyv spáchaného trestného činu a môže brániť riadnej rehabilitácii mladistvého páchatela aj mladistvej obeť.

21. Prokurátori by si mali byť vedomí toho, že podľa medzinárodných noriem musia byť deti pozbavené osobnej slobody v zásade oddelené od dospelých a majú právo udržiavať kontakt

so svojou rodinou.⁹

22. Záujem spoločnosti si vyžaduje, aby sa médiám poskytovali potrebné informácie o fungovaní justičného systému¹⁰. Vystavenie médiám však môže byť obzvlášť škodlivé pre mladistvých zapojených do vyšetrovania trestných činov a iných konaní. Prokurátori by si preto mali byť osobitne vedomí svojej zodpovednosti neodhaľovať žiadne informácie, ktoré by mohli porušovať práva dotknutých mladistvých, alebo informácie, ktoré by mohli viesť k zvýšeniu ich predsudkov.

23. Dôrazne sa odporúča výmena skúseností medzi prokurátormi a medzinárodná spolupráca na tému súdnictva pre mladistvých¹¹.

Mladiství pred súdnym konaním

24. S cieľom lepšie poznať situáciu mladistvých zapojených do konania by prokurátori mali v rámci svojich právomocí zohrávať kľúčovú úlohu pri koordinácii a spolupráci hlavných aktérov vo fáze vyšetrovania trestného činu, napr. polície, probačných a sociálnych služieb.

25. Prokurátori by sa mali v prípade potreby pred prijatím rozhodnutia o stíhaní alebo nestíhaní dotknutých mladistvých poradiť so sociálnymi službami a špecializovanými službami na ochranu detí. Prokurátori by tiež mali požiadať o radu pred prijatím rozhodnutia o tom, ktorú sankciu alebo opatrenie navrhnúť súdu. Mali by tiež poznať a v prípade potreby používať špeciálne technické zariadenia na vypočutie maloletých osôb a odborníkov (pozri bod 15).

26. Vzhľadom na možný škodlivý vplyv trestných a iných konaní na budúci vývoj mladistvých by prokurátori mali v čo najväčšej možnej miere a v súlade so zákonom hľadať alternatívy k stíhaniu mladistvých páchatel'ov, ak takéto alternatívy predstavujú riadnu súdnu reakciu na trestný čin, pričom zohľadnia záujmy obetí a širokej verejnosti a budú v súlade s cieľmi súdnictva pre mladistvých.¹²

27. Podľa medzinárodných noriem by sa väzba mladistvých mala využívať len ako krajné opatrenie a na čo najkratší čas. Pri zaobchádzaní s mladistvými by prokurátori mali byť obzvlášť opatrní pri zvažovaní, či dôvody vyšetrovacej väzby možno dosiahnuť menej rušivými opatreniami, a mali by zabezpečiť, aby sa vyšetrovacia väzba mladistvých uskutočňovala za podmienok, ktoré môžu pomôcť minimalizovať možné negatívne dôsledky väzby.

28. Usmernenia alebo odporúčania týkajúce sa vhodných opatrení pre rôzne druhy trestných činov mladistvých by mohli byť užitočné na zabezpečenie rovnosti pred zákonom.

Mladiství v súdnom konaní

29. Cieľ zabezpečiť dobré životné podmienky a záujmy mladistvých počas súdneho konania by mali mať všetci prokurátori. Prokurátori by sa mali snažiť minimalizovať akúkoľvek nadmernú ujmu spôsobenú páchatel'om, obetiam a svedkom prostredníctvom trestného konania, ak je to vhodné, ak môže pomôcť ochranný prístup.

30. Prokurátor by sa mal snažiť zabezpečiť, aby sa mladistvý oboznámil s obvineniami, ktoré sú proti nemu vznesené, a aby bol schopný v plnej miere uplatniť svoju riadnu obhajobu, aby mladistvý mohol predložiť vysvetlenia a využiť právnu pomoc vo všetkých konaniach, v ktorých je zapojený, a aby mohol slobodne hovoriť pred príslušným súdom.

9/ Pozri Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa, článok 37.

10/ Pozri Bordeauxskú deklaráciu v stanovisku CCJE č. 12 (2009) a stanovisko CCPE č. 4 (2009) o vzťahoch medzi sudcami a prokurátormi v demokratickej spoločnosti.

11/ Pozri stanovisko CCPE č. 1 o spôsoboch zlepšenia medzinárodnej spolupráce v oblasti trestného súdnictva.

12/ Pozri stanovisko CCPE č. 2 k alternatívam k trestnému stíhaniu.

Výkon rozhodnutí týkajúcich sa mladistvých

31. Pokiaľ ide o súdnictvo pre mladistvých, prokurátori by sa mali v rámci svojich právomocí usilovať zabezpečiť, aby sa v čo najväčšej miere využívali vzdelávacie a socializačné opatrenia, ako je odškodnenie, vzdelávanie, dohľad sociálnych služieb, liečba, umiestnenie do osobitných zariadení pre mladistvých, mediácia, ako aj súdny dohľad, probácia a podmienené prepustenie, pričom by sa zároveň mali zohľadniť záujmy obete, verejný záujem, záujem mladistvých, ako aj ciele trestného súdnictva.
32. Ak je to v ich právomoci, prokurátori by mali dohliadať na zákonnosť vykonávania všetkých sankcií a opatrení, ako aj na vzdelávanie v špecializovaných zariadeniach pre mladistvých a vykonávať pravidelné inšpekcie vo všetkých špecializovaných ústavoch na výkon trestu pre mladistvých. Tieto inšpekcie by sa mali týkať aj zariadení určených na vyšetrovaciu väzbu mladistvých podozrivých.
33. Prokurátori by mali v rámci svojich právomocí zabezpečiť, aby sa mladiství, ktorí spáchali trestné činy a na ktorých sa vzťahuje súdne opatrenie alebo sankcia, monitorovali a aby sa im poskytovala pomoc s cieľom zabrániť riziku recidívy.
34. Členské štáty sa vyzývajú, aby vo svojom vnútroštátnom systéme pravidelne overovali vykonávanie Odporúčanie Rec(2000)19, najmä pokiaľ ide o súdnictvo pre mladistvých, ako je opísané v týchto návrhoch.